

En Valerià Pujol i els alumnes fracassats

[Xavier Godàs](#) | 7 juliol 2022 | Línia Nord ed. Barcelonès Nord

El meu fill acabarà per completar aquest any primer d'ESO a l'IES Jaume Almera de Vilassar de Dalt. Un curs que va començar bé, però que després de les vacances de Nadal va anar pel pedregar. Hem passat uns mesos de notificacions diàries i d'informes setmanals de deures per fer, mala conducta i un reguitzell d'expulsions de l'aula. Us podeu imaginar que tot plegat ha estat degudament amanit amb converses amb el seu tutor i amb el cap d'estudis. A casa també hi ha hagut ambient: control de tasques, converses alliçonadores, algun càstig...

El cas és que el nano ha fet una entrada triomfal a l'adolescència, d'un dia per l'altre. I l'institut ha estat el seu principal objectiu. Allà s'ha estat dedicant a interferir en les classes i a respondre l'autoritat del professorat. Segons n'he tret en clar, el seu mòbil ha estat el més profund dels avorriments, conjugat amb una ràbia que ni ell sabia explicar-se. Una total manca d'interès per les matèries i una prístina insatisfacció sobre com es donen les classes. Amb això no voldria donar a entendre que el meu fill és innocent o una víctima del sistema. Ell és el responsable del seu comportament i l'ha de corregir. De fet, l'està corregint. Ara bé, també el comprenc.

El comprenc perquè jo mateix vaig ser un fracàs escolar de manual quan cursava el BUP. És més, no vaig passar de segon curs (que, això sí, vaig fer dues vegades amb idèntics resultats: vuit Molt Deficient amb totes les lletres i números). El meu mòbil per a notes tan galdoses fou dedicar-me amb una colla d'amics a fer la revolució. Llavors estava convençut que estudiant reproduïem el sistema. Vaig perdre tota corretja de transmissió amb l'aula. Jo i els meus col·legues ens saltàvem les classes un dia sí i l'altre també (llavors es podia fer: no et tancaven a dins del recinte escolar ni et fregien a informes). Eren molt més interessants les nostres converses en qualsevol racó de Vilassar o al voltant de la taula d'un bar que estar-se assegut en un pupitre mentre et recitaven la lliçó. Què voleu que us digui, tinc present aquella sensació d'avorriment mortal a l'hora lectiva. També que els meus suspensos inapel·lables em patinessin absolutament. Ni un bri de sentiment de culpa per suspendre a cabassos, la veritat sigui dita.

Però jo i els meus companys de transgressió revolucionària adolescent no ens perdiem cap classe d'en Valerià Pujol, en Valeri. Ens donava literatura espanyola. Tanmateix, jo no hi anava tant per la matèria com per la referència que era per a nosaltres en Valerià. Era un mestre, vaja, en el sentit que no es limitava a ensenyar el que sabia, sinó que anava més enllà: compartia la seva saviesa amb habilitat.

En Valerià era un personatge. Impartia la classe amb un fil de veu enronquit, de conjunt amb la gran discapacitat física que tenia a conseqüència d'haver patit una poliomièlitis quan era un nano. Però la seva discapacitat mai va ser un fre per a la seva mobilitat entre nosaltres. Assegurava la seva presència a banda de les dificultats. I si molt convenia, l'arreglèvem i el traginàvem. En Valerià no traspuava la identitat d'una víctima. Al contrari, tot ell era agència. El vèiem aparèixer per l'institut amb el seu Dos Cavalls adaptat. No ens generava cap llàstima perquè no el veïem dèbil tot i l'extrema fragilitat del seu cos. Emetia força. I el respectàvem.

El respectàvem perquè ens tractava com persones potencialment lliures, cosa que significa que ell també ens respectava a nosaltres. Als que érem estudiants d'ícols no ens donava la brasa, cosa que és molt important si ets d'ícol. S'ajustava al nostre nivell i parlàvem. Moltes vegades de política. Recordo que en més d'una ocasió s'adreçà a mi per preguntar-me què pensava jo sobre tal cosa que havia passat. Que ens demanés el parer sobre qüestions polítiques o d'altres per l'estil era tot un honor per a nosaltres. Però ell en sabia molt més, per això ens l'escoltàvem. Entenguem-ho bé: en Valeri no era un *profe* enrotllat, era un mestre amb la capacitat d'escoltar-se els seus alumnes i de comprendre els que, com jo, no encaixàvem en els paràmetres de l'aula. I nosaltres reconeixíem amb total naturalitat la seva autoritat.

Jo no vaig poder matricular-me per tercera vegada al curs de segon a l'Institut Jaume Almera. Tenia disset anys quan vaig plegar de la secundària i encara passarien uns quants anys més en què estaria disposat a defensar que tot el sistema educatiu havia de saltar pels aires. Però a poc a poc vaig anar covant la idea que hauria de tornar a estudiar si no volia continuar sent un peó del tèxtil sense horitzó a la vista. I aquí és quan en Valerià tornà a ser clau, des del record de l'experiència de la relació viscuda. El seu mestratge fou un dels ancoratges més importants del meu canvi de perspectiva. Si ell bandejava les seves pròpies dificultats sent agència, vivint, creant, adquirint i proporcionant coneixement, sent home compromès amb el seu temps i el seu entorn, per què no seguir-ne l'exemple?

Per a tots els que hem estat estudiants complicats, no sabeu fins a quin punt és valuós trobar-se amb un mestre que t'obri horitzons malgrat que en aquell moment no siguis plenament capaç de copsar-los. Perquè s'escolen per alguna banda del teu cervell. I quan aprens a veure'ls, els fas servir per tenir propòsits. En Valerià mai va saber que fou el meu mestre de referència quan jo era un xaval amb un cacau mental considerable. No ho sabrà mai perquè és mort des de fa trenta anys. Però ho fou i li hi agraeixo.

Per acabar, vull dir que enguany a Premià de Dalt, el municipi d'en Valerià, l'Associació Can Vallerià organitza actes de reconeixement a la trajectòria del mestre. Si cerqueu el seu nom, veureu que en Valerià Pujol deixà una profunda empremta en la literatura catalana: Premi Documenta el 1981, premi de La Crítica l'any següent i el de Carles Riba de poesia el 1983. També la deixà en la militància política d'esquerres. En temps de dispersions conceptuals, desorientacions pràctiques, cacaos normatius i ideologies petítones de consum ràpid val la pena recuperar els mestres amb senderi. No els oblidem, que ens fan falta.